

tö' ja 'tietoisuus' muutoin ajatella Bahtinin tavoin, on aivan oma ongelmansa.

22. Ibid.
23. Ibid.
24. Esim. Bahtin 1995, 362.
25. Matilaisen kysymys on tässä korjattu mielekkäseen muotoon. En ryhdy tässä ulkopuolellaolon (vnenahodimost) yksityiskohtaiseen tarkasteluun.
26. Bahtin 1979, 112.
27. Ibid. 126.
28. Ibid, 97.

Kirjallisuus

- Mihail Bahtin, *Estetika slovesnogo tvortsestvo*. Moskova 1979.
- Mihail Bahtin, Dopolnenija i izmenenija k "Rable" [1944], *Voprosy filosofii* 1991:1, s. 134-164.
- Mihail Bahtin, Iz tsemovnyh tetraidei [1946], *Literaturnaja utseba* 1992: 5-6, s. 153-166.
- Mihail Bahtin, *François Rabelais — keskiajan ja renessanssin nauru*. Suom. Tapani Laine ja Paula Nieminen. Taifuuni, Helsinki 1995.
- Nikolai Bahtin, *Iz zizni idej*. Moskova 1995.
- Mahlin - Morson, *Perepiska iz dvuh mirov*. Teoksessa *Bahtinskii sbornik II*, Moskova 1991.
- Friedrich Nietzsche, *Iloinen tiede*, [1882] Suom. J.A. Hollo. Otava, Helsinki 1972.
- Mihail Ryklin, *Tela terrora*. Teoksessa *Bahtinskii sbornik I*, Moskova 1990.
- Tadeus Zelinski, *Ideja nrvstvennago opravdanija* [1899]. Teoksessa *Iz zizni idej*. Petrograd 1916.
- Tadeus Zelinski, *Evipid v perevode Annenskago* [1907]. Teoksessa *Iz zizni idej*. Petrograd 1916.
- Tadeus Zelinski, *Drevnyi mir i my* [1903]. Teoksessa *Iz zizni idej*. Petrograd 1916.

FILOSOFIAN PARADIGMAMONOPOLI eli metafysiikan rappio Suomessa ja laajemminkin länsimaissa

Valmistuin Turun yliopistosta fil.kand. tutkinnolla vuonna 1950 filosofia pääaineenani. Opettajani oli professori J.E. Salomaa, jolle olin jo 1945 suorittanut approbatur-arvosanan filosofiassa *Kansanvalitukseuran* kirjeopiston kautta palvellessani Suomen sodanaikaisessa armeijassa, silloin 19-vuotiaana korpraalina, rintamakokemukset, joista selvisin ihme kyllä ehjänä Kannaksen suurtaistelussa, tuoreessa muistissani.

Olin valinnut filosofian kutsumuksekseni jo ennen armeijaan joutumista lukiossa, enkä koskaan ole katunut tätä valintaani. Koska filosofia ei ollut, eikä vieläkään ole ammatti, päädyin psykologiksi elättääkseni itseni ja perheeni. Tästä ammatista jäin varhaiseläkkeelle keväällä 1986 palatakseni ja keskittyäkseni päätoimisesti

filosofiaan. Siirryttyäni työni ansiosta uuteen virkaani pääkaupunkiin 1957, suoritin Helsingin yliopistossa lisensiaatin tutkinnon ja väittelin tohtoriksi 1959 G. H. von Wright ohjaajanani ja vastaväittäjänäni. Sain kulttuurifilosofian dosentuurin Tampereen yliopistossa 1965, asiantuntijoina Sven Krohn ja Jaakko Hintikka.

Nämä elämäkerralliset tiedot on tarkoitettu allaolevan selvittäjäksi. Jouduin näet varhain seuraamaan, onneksi vain sivusta, sitä rajua prosessia, missä suomalainen filosofia 30-40 vuotta sitten jaettiin kahtia ja voittanut suunta karkoitti hävinneen suunnan kaikista alan viroista ja aluksi apurahoistakin. Eino Kailan raskas perintö, hänen oppilaittensa timestä, sai aikaan tämän mielivaltaisen vastapuolen karkoitamisen, yksipuolistaen siten maamme filosofian näihin päiviin saakka.

Semiotikko, dosentti Henri Broms on äskeisessä *Kanava*-lehden numerossa (7/1996) ensi kertaa paljastanut tämän kahtiajaon seurausineen kirjoituksessaan "Metafyysisen ajattelun huono kohtalo Suomessa". On mainio todeta että paljastuksen tekijä ei ole filosofi. Ilmeisesti ei kukaan filosofi ole aikaisemmin rohjennut ryhtyä tähän. Itse kyllä yrittelin tämänsuuntaista jo varhain *Kanavan* edeltäjän, *Suomalaisen Suomen* palstoilla, missä toimitussihteeri Kauko Kare julkaisi juttujani. Tällöin jouduin polemiikkiin mm. Jaakko Hintikan kanssa (*Suomalainen Suomi* 7/1962, 3/1963, 7/1993).

Hintikka ei ollut vielä silloin professori vapaaksi Erik Ahlmanilta vapaaksi jääneessä käytännöllisen filosofian oppituolissa, jota ensin myös Sven Krohn haki ja olisi ilmeisesti saanutkin viran, ellei ns. vastaleiri olisi pannut hakua uusiksi, minä aikana Hintikka pätevoitettiin, ja kun virka pantiin uudelleen hakuun, Hintikka sai viran. Nykyisin virkaa hoitaa Timo Airaksinen. von Wright hoiti sitä väliaikana eli silloin, kun itse tein väitöskirjaani. Hintikan saatua professuurinsa hän toimi kustoksena väitöstilaisuudessa ja totesi jälkepäin arvosanastani *cum laude*, että työni "sisälsi liian vähän analyysia". Olen ollut taipuvainen olemaan samaa mieltä ja olimme kai ystäviäkin usean vuoden jälkepäin, koska mm. vaihdoin kirjettäkin hänen oleskellessaan Kaliforniassa vierailevana professorina.

Sitten jyrähti pommi. Sama Hintikka, joka oli viralliseen *Suomen kirjallisuuden historiaan* kirjoittanut juuri em. 60-luvulla filosofian osuuden, jossa hän kuvaili selkeästi ja vailla mitään arvostuksia maamme filosofian kahta eri pääsuuntaa, kirjoitti nyt ulkomaalaiseen lähde- teokseen saman asian, mutta yksipuolisen puolueellisesti ylistellen oman analyyttisen filosofiansa edustajia — joista monet olivat hänen oppilaitaan — ja kritikoiden vahvasti em. toisen pääsuunnan edustajia, paljossa vähättelevin ja epäasiallisin ilmauksin. Itsekin sain siinä sapiskaa, muistaakseni siksi että olen vain eräänlainen journalisti ja kansansivistäjä. Molemmista näistä sivurooleistani olen ylpeä, enkä pahoittanut mieltäni.

Sain kuulla tästä pommista Lauri Rauhalalta, joka oli raskaasti pahoittanut mielensä, ja päädyin — kunnan psykoterapeutin tavoin — lohduttelemaan häntä, vanhaa filosofi- ja psykologi-ystävääni jo 50-luvulta. Rauhalta purki mielensä silloisen *Uuden Suomen* palstoille, missä syntyi monen viikon ajan tuima polemiikki hintikkalaisten puolesta ja heitä vastaan. Päämies itse lymyi kai taas Kalifornian auringossa ja oli pannut Ilkka Niiniluodon puolustamaan koulukuntansa mainetta tuotunutta Rauhalaa vastaan. Kun totesin asian tilan oudoksi ja analyttisen filosofian itselleni ylen vieraaksi, vaikkon tästä näkemyksestäni ole koskaan joutunut kärsimään (olen mm. vaihtanut aika ajoin kirjoitettua entisen opettajani von Wrightin kanssa), päätin osallistua kirjoitteluun Rauhalan tueksi.

Arkistoni koon ja epäjärjestyksen vuoksi en ole löytänyt em. artikkeleita, mutta ne löytyvät lehden kulttuuriosastosta usealta peräkkäiseltä sunnuntailta. Koko sivun mittaiset kirjoitukset taistelivat keskenään, Rauhalta, Niiniluoto, Luoma ja Dan Steinbock sen osapuolina (ja mahdollisesti joku muu). Itse kirjoitin viimeisen artikkelin kiitellen siinä Steinbockin mielestäni erinomaista kokonaisanalyysiä kotimaisen filosofian tuolloisesta tilasta. Tämä kirjoitteluni johti minut filosofina eduskuntaan, kansanedustajien ja tutkijoiden yhdistyksen *Tutkasin* kokoukseen, missä pyynnöstä alustin aiheesta ”Arvofilosofia ja politiikka”. Alustukseni ilmestyi tämän seuran julkaisusarjassa numerolla 2/1982, joten em. polemiikki on käyty US:ssa joulukuussa 1981.

Osallistuin luonnollisesti Helsingissä väitöskirjaani valmistellessa ja sen valmistuttua useisiin *Suomen filosofisen yhdistyksen* kokouksiin, joita hallitsivat em. voittaneen analyttisen filosofian edustajat, joista kahden nimetkin on edellä mainittu, lisäksi ainakin Oiva Ketonen, joka peri Eino Kailan teoreettisen filosofian oppituolin, jolla nyt istuu Niiniluoto. Koskaan en muista em. Salomaan, Krohnin, Rauhalan tai muun ns. mannermaisen filosofian edustajan pitäneet siellä esitelmää, vaikka voin erehtyä.

Noista esitelmistä muistan selvästi vain sen, että ne olivat tietysti ylen analyttisiä ja että usein luentosalin taulu oli täynnä loogisia tai matemaattisia kaavoja, joita en epämatemaattikkona tahtonut osata lukea. Mutta omassa opetus- ja tutkimustyössäni *Tampereen yliopistossa* sai historianfilosofia väistyä uskonnofilosofian tieltä 60-luvun alussa, 1965 ilmestyneen teokseni käsiteltäessä uskonnon psykologian historiallista ja filosofista problematiikkaa ja 1967 ilmestyneen teokseni Edvard Westermarckin kristinuskon kritiikkiä, mistä Niiniluoto aikanaan aidosti kiitteli. Hintikka taas oli kehoittanut minua jatkamaan historianfilosofiaa, joka oli Suomessa perin ohuesti edustettuna. Mutta päädyin 1965 psykoterapeutiksi ja se vei kokopäiväisenä työnä aikani ja voimani aika tarkkaan parikymmentä vuotta.

Olin tietysti pettynyt siitä, että suomalainen filosofia oli lähtenyt tielle, mitä päädyin vähitellen pitämään kohtalokkaana kansainvälisestikin. Filosofiasia oli valistuksen jälkeen alettu hylkiä

sen keskeistä aluetta, metafysiikkaa, johon mm. Kant kertoo olleensa onnettomasti rakastunut. Mutta hänpä veikin metafysiikalta pohjan julistamalla sen epätieteelliseksi, mitä empiristis-positivistinen ajattelu viime vuosisadalla tervehti riemuiten omaa tietään tukevana, materialismin ja ateismin vallatessa yhä vahvemmin länsimaisen tieteen kehityksen tukemana filosofiasia etualaa.

Tälle onnettomalle kehitykselle omistaa Henri Broms alkuosan artikkelissaan metafysiikan huonosta kohtalosta Suomessa em. *Kanavan* palstoilla. Hänen kritiikkinsä kohde on nimenomaan Georg Henrik von Wright, jonka tuotannossa tunnetusti vallitsee kaksinaisuus ns. ankaran tieteellisten, lähinnä loogisten käsialojen ja keveämmän luokan esseistiikan välillä. Odotan kiinnostuksella vanhan maestron julkista vastausta Bromsille. Itse havaitsin aikamani päässeeni alusta asti helposti kommunikoimaan silloisen lisensiaattityöni ohjaajan kanssa, kun olin tutustunut etukäteen — aavistamatta tulevaa — hänen *Tanke och förkunnelse* (suom. *Ajatus ja julistus*) esseekokoelmansa kaikkien esseitten aihepiiriin.

Bromsin mukaan von Wright on ilmeisesti myös ollut onnettomasti rakastunut metafysiikkaan, jota ei kuitenkaan sopinut enää Eino Kailan oppilaana ottaa vakavasti, tämä arkkipiispan poika kun avoimesti esiintyi ateistina. Mitä metafysiikan karkoitukseen yliopistoistamme tulee, olen Bromsin kanssa vahvasti samaa mieltä. Syvennyttäni viime vuosina Intian filosofiaan, eritoten sen johtavaan moderniin edustajaan Sri Aurobindoon — teokseni siitä vuodelta 1994 — kirjoitin em. *Kanavaan* (4/1991) artikkelin ”Yogafilosofi Sri Aurobindo ja länsimaisen metafysiikan rappio”, mihin olisin odottanut em. Bromsin edes lyhyesti viittaavan, hänen teemojaan kun siinä selvästi ennakoitiin puuttumatta vielä suoraan tuohon suomalaisen filosofian onnettomaan paradigmanomoliiniin taustoihin.

Kun metafysiikan puutetta on aikamme länsimaisessa metafysiikassa yritetty paikata lähinnä Heideggerin filosofialla, osittain toki vahvasti ylilyöväällä intoilulla, mihin itsekin koin vetoa joskus 30 vuotta sitten, oli pettymykseni suuri tutustuttuani Heideggerin poliittiseen menneisyyteen, mistä kirjoitinkin *Kanavaan* (no 1/95 ”Heidegger, natsit ja metafysiikka”) ja *niin & näin*-lehti julkaisi ilokseni — totuutta ei pidä väaristellä — vain hieman myöhemmin Heideggerin kuuluisan haastattelun *Der Spiegelissä* Tere Vadénin johdannoim (4/95). Itse olen aina kokenut suurta vetoa Karl Jaspersin ajatteluun, mistä kerran luennoinkin yliopistossani koko lukukauden, mutta se on taas toinen tarina.

Puuttumatta enempiä Bromsin teeseihin analyttisen filosofian alle jääneistä — voisin lisätä luetteloa — tai kaavailuja uudesta metafysiikasta, mistä olen paljossa eri mieltä, on syytä lopuksi viitata lyhyesti edellä kuvattuun liittyvään eräänlaiseen tuoreeseen jälkinäytökseen. Se esitettiin *Helsingin Sanomien* palstoil-

la ja keskustelu saattaa vielä jatkua. Hintikan seuraaja Timo Airaksinen sai lehden pääkirjoitussivun yliöön 10.10. artikkelin, jossa hän puolustaa arvosubjektivismia, analyttisen filosofian lempilasta em. mannermaisen filosofian edustamaa arvoobjektivismia vastaan.

En puutu myöskään Airaksisen ylimielisen keveisiin perusteluihin kirjoituksessaan. Se sai vastineekseen kirjailija Leena Krohlin lyhyen kirjoituksen 19.10. ja tämä taas Airaksista tukevan analyttisen artikkelin 28.10. Joten päivälehti käy taas filosofisen keskustelun forumina, kuten *Uusi Suomi* yli puolentoista vuosikymmentä sitten. Rintamat ovat samat. Nyt arvosubjektivismi täyttää palstat, kuten voittajan sopii. Yritin itse osallistua kaksikin eri kertaa tähän keskusteluun, mutta vastineitani ei julkaistu. Tiedän nyt lehden linjan, joka aikaisemminkin on jopa sivun mitalta antanut palstatilaa saman hegemonian edustajana. Ehkä minut on toimituksessa luokiteltu persona non grataksi, minkä totean vain tyytyväisenä, kuten aikanaan lohdutin Rauhalaa: ”Minkä Hintikka haukkuu, ota se kiitoksena vastaan.”

Mielestäni olisi korkea aika, analyttisen hegemonian kestänyt meillä neljäntä vuosikymmentä ja se on jo sivussa edistyneemmissä maissa, suorittaa kunnollinen kriittinen tutkimus tästä repeämästä, sen syistä ja seurauksista. Ehkä tutkijat olisi paras löytää historian tai sosiologian piiristä, siksi tulehtunut tämä repeämä on edelleen kotimaan filosofian piirissä. Tietysti olisi hienoa järjestää julkinen seminaari näistä kahdesta suomalaisesta suuntauksesta ja kutsua sinne molempien edustajia. *Suomen filosofien yhdistys* kai olisi sille luonnollinen forum, ellei sitten tämä lehti tekisi asiasta aloitetta?